

Ülkü Ceren BAĞCI

ŞEKLE AYKIRI
HUKUKİ İŞLEMLERİN
TAHVİLİ

Ülkü Ceren BAĞCI

ŞEKLE AYKIRI
HUKUKİ İŞLEMLERİN
TAHVİLİ

ADALET YAYINEVİ
Ankara - 2025

ADALET BASIM YAYIM DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Şekle Aykırı Hukuki İşlemlerin Tahvili
Ülkü Ceren Bağcı

Hukuk Yayınları Dizisi – 4194

Birinci Baskı : Haziran, 2025

ISBN : 978 – 625 – 377 – 322 – 9

ADALET YAYINEVİ

Merkez

Strazburg Caddesi No: 10/B Sıhhiye-Ankara
Tel : (0312) 231 17 00
Fax : (0312) 231 17 10

Dağıtım

Strazburg Caddesi No: 17/B Sıhhiye-Ankara

 : adalet.com.tr – adaletyayinevi.com
 : adalety@adaletyayinevi.com

İstanbul Şube

Mustafa Kemal Caddesi No: 60/C
(Anadolu Adliyesi Karşısı) Kartal-İstanbul
Tel : (0216) 305 72 81

Bursa Şube

Bursa Adliye Sarayı Zemin Kat Bursa

 : facebook.com/adaletyayinevi
 : twitter.com/adaletyayinevi

Sayfa Tasarımı:

Nimet Yıldız

Kapak Tasarımı:

Yasin Özbudak

Baskı:

ADA Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ahi Evran OSB Mah. Anadolu Cad. No: 4/1 06935 Sincan/Ankara
Tel: (0312) 385 54 10
Sertifika No: 44093

ÖNSÖZ

Bu çalışma 2024 yılı mayıs ayında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü'nde savunulan ve oybirliği ile kabul edilen yüksek lisans tezime dayanmaktadır. Bu önsöz vesilesiyle, tez jürimde yer alan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Erkan KÜÇÜKGÜNGÖR'e tez çalışmama yaptığı katkılar ve verdiği kıymetli tavsiyeler sebebiyle teşekkür ederim.

Yüksek lisans programı ders aşamasında iken akademisyen olma hayalimi paylaştığımda nezaketi, bilgisi ve tecrübesiyle bana tavsiyeler veren ve daha sonraki süreçte danışmanım olma inceliğini gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Derya ATEŞ'e şükranlarımı sunarım.

Kırıkkale Üniversitesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak mesleğe başladığım ilk günden bu yana güçlü karakteri ve bilgi birikimiyle bana yol gösteren ve her daim yanımda olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatma HIZIR ASRAV'a çok teşekkür ederim.

Mesai arkadaşlığı olarak başlayan ancak yıllar geçtikçe dostluğa dönüşen, hem başarılarını örnek aldığım kişiler hem de yol arkadaşlarım olan Arş. Gör. Ayşenur YARARBAŞ'a, Arş. Gör. Didem Hande KILIÇ'a, Arş. Gör. Erdem Arda AKAY'a ve yapıcı eleştirileriyle çalışmaya önemli katkılarda bulunmuş olan Arş. Gör. Mustafa TOPAL'a teşekkürü borç bilirim.

Akademisyenlik mesleğine yönelmemde etkili olan halam Eda ÖZCAN AKTEPE ve eşi Av. Aykut AKTEPE'ye verdikleri tavsiyeler için çok teşekkür ederim. Her yaşadığım zorlukta ve mutlulukta yanımda olan dostlarım Ezgi İÇEL GÜLER ve Av. Günsu Selen ALKAN'a ise ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu süreçte hem maddi hem manevi desteğini sonuna kadar hissettiğim, her zaman yanımda olan teyzem Seher TURGUT'a üzerimdeki çok kıymetli emekleri için minnettirim.

Bugüne kadar yaptığım her tercihte beni destekleyen, beni sevgi dolu bir şekilde yetiştiren, onurlu duruşlarıyla bana örnek olan, hayatta karşılaşılan zorluklara hep beraber göğüs gerdiğimiz annem Sakine ÖZCAN, babam Cihan ÖZCAN ve dünyadaki en güzel duygulardan birisi olan ablalık duygusunu bana tattıran sevgili kardeşim Mustafa Alperen ÖZCAN'a minnetlerimi sunarım.

Son olarak, hem kişiliğini hem de başarısını örnek aldığım sevgili eşim Muhammed İshak BAĞCI'ya hayat yolunda bana eşlik ettiği, desteğini bir an olsun esirgemediği ve her daim bana ne kadar şanslı olduğumu hissettirdiği için çok teşekkür ederim.

Ülkü Ceren BAĞCI
Kırıkkale, Nisan 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
KISALTMALAR CETVELİ.....	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ İŞLEMLERDE ŞEKİL VE ŞEKLE AYKIRILIK

I. HUKUKİ İŞLEMLERDE ŞEKİL ŞARTI	17
A. Genel Olarak.....	17
B. İrade Özerkliği ve Sözleşme Özgürlüğü Kavramları	20
C. Şekil Serbestisi ve Şekil Serbestisi Sınırları	22
1. Genel Olarak.....	22
2. Sınırları.....	23
II. HUKUKİ İŞLEMLERDE ŞEKLİN ÇEŞİTLERİ.....	26
A. Yapılış Tarzına Göre Şekiller	26
1. Sözlü Şekil	26
2. Yazılı Şekil	27
a. Genel Olarak	27
b. Adi Yazılı Şekil	28
(1) Metin.....	29
(2) İmza.....	30
c. Nitelikli Yazılı Şekil	33
d. Resmi Yazılı Şekil	35
3. Tescil ve İlan	38
B. Kaynaklarına Göre Şekil.....	40
1. Kanuni Şekil	40
2. İradî Şekil	40
C. Amaçlarına Göre Şekil	41
1. Geçerlilik Şekli	42
a. Genel Olarak	42
b. Kanuni Geçerlilik Şekli.....	42
c. İradî Geçerlilik Şekli.....	43
2. İspat Şekli.....	45

III. GEÇERLİLİK ŞEKLİ BAKIMINDAN ŞEKLE AYKIRILIĞIN HÜKÜM VE SONUÇLARI	47
A. Öğretide Yer Alan Görüşler	47
1. Genel Olarak	47
2. Kanuni Geçerlilik Şekline Aykırılık	48
a. Genel Olarak.....	48
b. Yokluk Görüşü	49
c. Kesin Hükümsüzlük Görüşü.....	51
d. Yumuşatılmış Kesin Hükümsüzlük Görüşü	54
e. Kendine Özgü Hükümsüzlük Görüşü	55
f. İptal Edilebilirlik Görüşü	56
g. Eksik Borç Görüşü.....	58
h. Fiili Sözleşme Görüşü.....	59
2. İradi Geçerlilik Şekline Aykırılık	60
B. Şekle Aykırılığın Sınırları.....	61
1. Genel Olarak	61
2. Tam İfanın Yapılması	62
3. Şekle Aykırılığa Kasten Sebep Olunması	63
4. Tahvil.....	64

İKİNCİ BÖLÜM

TAHVİL KAVRAMI, KARŞILAŞTIRMALI HUKUK VE TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞARTLARI

I. TAHVİL KAVRAMI VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKI	65
A. Kavram.....	65
B. Temel Aldığı İlkeler	66
1. Favor Negotii ve Favor Contractus İlkeleri ve Tahvil ile İlişkisi.....	66
2. Favor Testamenti İlkesi ve Tahvil ile İlişkisi	67
C. Benzer Kavramlardan Farkı.....	71
1. Muvazaadan Farkı	71
2. Kısmi Hükümsüzlükten Farkı	75
3. Sözleşmenin Yorumundan Farkı.....	77
a. Genel Olarak Sözleşmenin Yorumu	77
b. Tahvil ile Farkı.....	80
4. Sözleşmenin Tamamlanmasından Farkı.....	81
II. TAHVİLİN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ YERİ	82
A. Roma Hukukunda Tahvil	82
B. Alman Hukukunda Tahvil	87

C. Türk-İsviçre Hukukunda Tahvil	89
1. Kanuni Tahvil	89
2. İradi Tahvil	90
a. İradi Tahvilin Kanuni Düzenlemelerdeki Yansıması: Türk Ticaret Kanunu m. 650.....	90
(1) Nama veya Emre Yazılı Senetlerin Hamile Yazılı Senede Tahvili	91
(2) Hamile Yazılı Senetlerin Nama veya Emre Yazılı Senede Tahvili	92
(3) Emre Yazılı Senetlerin Nama veya Nama Yazılı Senetlerin Emre Yazılı Senede Tahvili.....	93
3. Tahvilin Uygulanabilirliğinin Kabul Edildiği Diğer Haller	93
III. TÜRK HUKUKUNDA TAHVİLİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	94
A. Genel Olarak.....	94
B. Tahvili Yorumun Bir Çeşidi Sayan Görüş.....	94
C. Tahvili Güven Teorisinin Temeli Olan Dürüstlük Kuralına (TMK m. 2) Dayandıran Görüş.....	95
D. Tahvilin Hukukun Genel Bir İlkesi Olduğunu Savunan Görüş	96
E. Tahvil Hususunda Kanun Boşluğu Olduğunu İleri Süren Görüş.....	96
1. Genel Olarak.....	96
a. Boşluk Kavramı	96
b. Kanun Boşluğu Türleri.....	97
(1) Kural İçi Boşluk (Intra Legem Boşluk)	97
(2) Kural Dışı Boşluk (Praeter Legem Boşluk)	98
(a) Gerçek Boşluk.....	99
(b) Gerçek Olmayan Boşluk	99
(c) Açık Boşluk	100
(d) Örtülü Boşluk.....	100
c. Kanun Boşluğu Halinin Tespit Edilmesinde İzlenecek Yöntem	101
2. Tahvil Konusunda Kanun Boşluğu Bulunduğu Görüşü.....	103
F. Görüşlerin Eleştirilmesi ve Katıldığımız Görüş.....	104
IV. TAHVİLİN UYGULANMA ŞARTLARI.....	107
A. Ön Şart: Kesin Hükümsüz Bir Hukuki İşlemin Varlığı	107
1. Genel Olarak.....	107
2. Kısmi Hükümsüzlük.....	108
3. Eksiklik	109
4. İptal Edilebilirlik.....	110

B. Objektif Şart: Şartları Sağlayan İkinci Bir Hukuki İşlemin Varlığı	112
1. Şartları Gerçekleşenin Bir Hukuki İşlem Olması	112
2. Kendisine Çevrilecek İşlemin Farklı Bir Hukuki İşlem Olması	113
3. İkinci Hukuki İşlemin Geçerlilik Şartlarının Gerçekleşmesi.....	114
4. Muhteva Yönünden Uygunluk (Objektif Eşdeğerlik) ve Birden Fazla Hukuki İşlemin Geçerlilik Şartlarının Gerçekleşmesi İhtimali.....	114
C. Sübjektif Şart: Tarafların Farazi Ortak İradeleri (Sübjektif Eşdeğerlik).....	115
1. Birinci İşlemin Yapıldığı Sırada Kesin Hükümsüzlüğün Bilinmiyor Olması	116
2. Farazi İrade.....	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKLE AYKIRI HUKUKİ İŞLEMLERİN TAHVİLİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI VE UYGULAMADAN ÖRNEKLER

I. TAHVİLİN HUKUKİ SONUÇLARI	119
A. Maddi Hukuk Açısından	119
1. Tarafların Bağlandıkları İşlemin Değişmesi	119
2. İkinci İşlemin Hüküm ve Sonuç Doğuracağı An	120
3. İkinci İşlemdaki Edimler Arası Denge	121
B. Usul Hukuku Açısından	123
1. Tahvilin Yargılama Hukukundaki Görünümü.....	123
2. İspat Yükü.....	124
3. İspat Şekli	126
4. Tahvilin Hâkim Tarafından Re'sen Dikkate Alınması.....	127
5. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi, Değiştirilmesi ve Talepten Fazlasına Hükmetme Yasağı Bakımından Tahvil.....	128
a. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi	128
b. Talepten Fazlasına Hükmetme Yasağı Açısından Tahvil	129
II. HUKUKİ İŞLEMLERİN TAHVİLİNE ÖRNEKLER	131
A. Kesin Hükümsüzlüğün Şekle Aykırılıktan Kaynaklanmadığı Hallerde Tahvile Örnekler	131
1. Tüzel Kişilik Kazanmamış Derneğin Adi Şirkete Tahvili (eMK m. 55).....	131
2. Mirasçılıktan Çıkarmanın Mirastan Uzaklaştırmaya Tahvili	132
3. Tüzel Kişiliği Olmayan Topluluklara Yapılan Kazandırmaların Vakıf Kurmaya Tahvili.....	134
4. Hayvan Lehine Ölümüne Bağlı Tasarrufun Yüklemeye Tahvili	136
5. Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesinde Fesih Beyanının Ömür Boyu Gelir Sözleşmesine Tahvili.....	136

6. Satın Almayı Meslek Haline Getirenlerde Geri Alım Hakkının Ödünç Vermeye Tahvili (TMK m. 969 Değerlendirmesi).....	138
7. Tüketici Edimlerine Karşılık Olarak Verilen Şahsi Teminatların Adi Kefaletle Tahvili	139
B. Kesin Hükümsüzlüğün Şekle Aykırılıktan Kaynaklandığı Hallerde Tahvile Örnekler	140
1. Miras Sözleşmesinin Vasiyetnameye Tahvili	140
2. Ortak Vasiyetnamenin Tahvili.....	145
3. Mülkiyeti Saklı Tutma Kaydıyla Satış Sözleşmesinin Adi Taksitle Satış Sözleşmesine veya Tam Satış Sözleşmesine Tahvili.....	148
4. Bağışlama Vaadinin Elden Bağışlamaya Tahvili (TBK m. 288/III)	149
5. Alacağın Temlikinin Tahsil İçin Temlik Yetkisine Tahvili.....	152
6. Taşınmaz Satış Vaadinin Alacağın Temlikine Tahvili	154
7. Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Özel Hükümler	156
SONUÇ	159
KAYNAKÇA	165

KISALTMALAR CETVELİ

§	: Paragraf
AY	: 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BGB	: Alman Medeni Kanunu
BGE	: İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Külliyyatı
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
bkz.: aş.	: Eserin kendi içinde aşağıya atfı
bkz.: yuk.	: Eserin kendi içinde yukarıya atfı
C.	: Cilt
c.	: Cümle
CISG	: Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
DCFR	: Ortak Referans Çerçevesi Taslağı
dpn.	: Dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
eMK	: 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi
Evl. Y.	: Evlendirme Yönetmeliği
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra İflas Kanunu

K.	: Karar
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: Madde
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
OR2020	: İsviçre Borçlar Kanunu Genel Hükümler 2020 Tasarısı
PECL	: Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TİRK	: 6750 sayılı Ticari İşletme Taşınır Rehni Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
ZGB	: İsviçre Medeni Kanunu

GİRİŞ

Türk medeni hukuku ve borçlar hukukunda hukuki işlemler, irade özerkliği prensibi ve onun bir yansıması niteliğinde olan sözleşme özgürlüğü temelinde inşa edilmiştir. Bu kapsamda kişilere diledikleri kişilerle ve diledikleri şekilde hukuki işlem meydana getirme özgürlüğü tanınmıştır. Ancak kanun koyucu kişilere irade özerkliği ve sözleşme özgürlüğü tanıdığı gibi bu özgürlüğün sınırını da çizmiştir. Söz konusu sınırlara takılan hukuki işlemler ise hüküm ve sonuç doğurmamaktadırlar. Bir hukuki işlemin hükümsüz kalması ise taraf iradeleri ve özgürlükleri temelinde inşa edilen hukuki işlem lehine yorum (*favor negotii*) ve sözleşme lehine yorum (*favor contractus*) prensiplerine uygun düşmemektedir. Bu sebeple tahvil kurumu gündeme gelmektedir. Tahvil (çevirme), kesin hükümsüz bir hukuki işlemin şartları taşıyan başka bir hukuki işleme çevrilmesidir. Özellikle günümüz uygulamasında daha nadir karşılaşılan ve öğretilde yeteri kadar yer verilmeyen tahvil kurumu, esasen Medeni hukuk ve hatta Özel hukukun birçok dalı açısından büyük önemi haizdir. Kesin hükümsüz hukuki işlemler ve hukuki fiiller için uygulama alanı bulunan tahvil kurumunun kapsamı çok geniştir. Zira, kesin hükümsüzlük çeşitli nedenlerden ötürü ortaya çıkabilir. Bu bakımdan hukukta birçok yansıması bulunan tahvil kurumu, çalışmamız kapsamında şekle aykırı hukuki işlemlerin tahvili olarak sınırlandırılmıştır.

Toplam üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde hukuki işlemlerde şekil ve şekle aykırılık incelenmiştir. Hukuki işlemlerde şekil şartının, özellikle irade özerkliği ve sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, bu prensip ve özgürlüğün bir istisnası olarak ele alındığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda şeklin çeşitleri; yapılış tarzlarına, kaynaklarına ve amaçlarına göre sınıflandırılmış ve söz konusu sınıflandırmalar alt başlıklara ayrılarak çalışmamızda sıkça bahsedilen şekil kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Akabinde, şekil şartına uymamanın yaptırımı, öğretildeki farklı görüşler ele alınarak kendi görüşümüz ile sunulmuş ve tahvilin unsurlarından olan *kesin hükümsüz bir hukuki işlemin varlığı* açısından mantıki temel atılmıştır. Daha sonra, şekle aykırılık nedeniyle geçersizliği ileri sürmenin sınırlarından kısaca bahsedilip tahvilin bu sınırlardan birisini teşkil ettiğine işaret edilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde tahvil kavramı, tahvilin farklı hukuk sistemleri ve Türk/İsviçre hukukundaki yeri, hukuki niteliği ve şartları incelenmiştir. İlk olarak tahvilin tanımı yapılmış ve daha sonra tahvilin temeli olan hukuki ilkeler kısaca açıklanmıştır. Daha sonra, tahvilin kavramsal sınırının daha net çizilmesi adına benzer kavramlardan farkı açıklanmıştır. Bu kapsamda; özellikle benzerlik arz eden ve öğretilerde sıkça aynı ya da benzer anlamlarda kullanılan sözleşmenin yorumu ile farkı, sözleşmenin yorumu kavramına da kısaca yer verilerek, vurgulanmıştır. Akabinde, tahvilin farklı hukuk sistemlerindeki yeri; Roma hukuku, Alman hukuku ve son olarak Türk/İsviçre hukuku olmak üzere incelenmiş ve Türk/İsviçre hukukunda genel bir norm ile düzenlemeyen tahvilin yansıması niteliğindeki kanun maddeleri ve öğretilerde kabul edilen haller incelenmiştir. Daha sonra, Türk hukukunda tahvilin hukuki dayanağı hakkında ileri sürülen görüşler incelenmiş ve en son kabul ettiğimiz görüş, diğer görüşlere neden katılmadığımız hususuna yer verilerek, belirtilmiştir. Son olarak, tahvilin uygulanabilmesi için gereken şartlar farklı ihtimaller ele alınmak ve şeklen geçersizlik ihtimallerine vurgu yapılmak suretiyle incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde, tahvilin hüküm ve sonuçları ve hukuki işlemlerin tahviline öğreti ve uygulamadan örnekler ele alınmıştır. Bu kapsamda ilk olarak tahvilin hukuki sonuçları maddi hukuk ve ardından usul hukuku açısından, usul kavramlarına da yer verilmek suretiyle açıklanmıştır. Daha sonra, hukuki işlemlerin tahviline örnek verilebilecek haller, kesin hükümsüzlüğün ortaya çıkış sebebine ve çalışmamızın kapsamına göre ayırım yapılarak incelenmiştir. En nihayetinde, şekle aykırılık nedeniyle geçersiz olan hukuki işlemlerin tahviline öğreti ve uygulamadan en sık karşılaşılan örnekler verilmek suretiyle birinci ve ikinci bölümde açıklanan hususların pratik açıdan önemi ele alınmıştır.